

Kansainvälinen nimistön- tutkijain kongressi Ann Arborissa

Kansainvälinen onomastinen komitea (ICOS = International Committee of Onomastic Sciences) järjesti 14. kongressinsa elokuun viimeiseksi viikoksi 1981 Michiganiin Ann Arborin yliopistoon. ICOSin kongressin nelikymmenvuotisessa historiassa tämä oli ensimmäinen kerta, jolloin kokoonnuttiin Euroopan ulkopuolella. Kongressin teema »Paikan- ja henkilönnimet asutushistorian todisteaineistona» oli Uudelle mantereelle erityisen sopiva.

Esitelmää pidettiin satakunta. Neljästä plenumsitelmästä ensimmäinen, *W. Zelinskyn* pitämä, käsiteli Amerikan, erityisesti Yhdysvaltain nimistöä maan ja kansanluonteen tulkitsijana. Kanadan Quebecin henkilönnimilähtöiset hallinnollisten alueiden nimet olivat *F. Beaudinin* aiheena. Seuraava plenumsitelmä toi Eurooppaan: englantilaisella *K. Cameronilla* oli esiteltävänä runsaaseen sekä maantieteellisesti että historiallisesti edustavaan aineistoon perustuva tutkimus Britteinsaarten nimikerrostumista. Esitystä havainnollistivat lukuisat levikkikartat. Puolalainen *St. Rospond* laajensi edelleen Euroopan nimikerrostumien esittelyä: tutkimus rajoittui lähinnä slaavilaisperäisten nimien käsitelyyn.

Monet jaosesitelmistä liittyivät rakenteeltaan ja sisällöltään plenumsitelmiin ja siten täydensivät nimikerrostumien ja asutuksen suhteiden kuvausta aluealueelta.

Pohjois-Amerikan asutusnimien kerrostumia ja niiden tutkimisen vaikeuksia ja keinoja selvittelivät yhteisesitelmässään kanadalainen *A. Rayburn* ja yhdysvaltalaiset *D. Orth* ja *F. Tarpley*. Yhdysvaltain nimet ovat paljolti tutkimatta; niitä ei liioin ole inventoitu riittävästi. Uudempien nimikerrostumien leksikaaliset ainekset voidaan selvittää suhteellisen varmasti, mutta nimen tutkimuksessa se on vasta alku. Vaikeaa on jo selvittää, mitkä nimet ovat todella lainoja suoraan Euroopasta, mitkä siirrynnäisnimiä muualta Amerikasta, mitkä taas omaperäisiä samasta nimeä-

misideasta syntyneitä ja samoista kielenaineeksista samanlaisen asun tuottaneita nimiä, mitkä käännöslainoina syntyneitä alkuperäisistä intiaaninimistä. Vanhinta kerrostumaa edustavia, eri intiaanikielistä sitaattilainoina tai mukaelmina omakuttuja nimiä on virallisessa käytössä näkyvästi, vaikka kielet ja arvattavasti suurin osa nimistöistäkin ovat joutuneet unohduksiin. Ensimmäiset tutkimuskäsitteet, jotka pääsivät kosketuksiin intiaanien kanssa, merkitsivät muistiin myös heidän nimitietoaan. Nimet kuvastavat kantaväestön näkemyksiä, osoittavat muinaisia asutuskeskuksia ja kulttipaikkoja, kertovat lapidaarisesti mantereen esihistoriaa.

Saksan demokraattisen tasavallan ja naapurustonkin paikannimikerrostumia ja asutuksen kehitystä valaisi *E. Eichlerin* esitelmä. Näkyviin jäi erityisesti vanhaa slaavilaislähtöistä nimistöä kuten *Elbe*, *Berlin*, *Dresden*. Unkarin asutuksen vaiheita käsittelee *B. Kálmán* muinaisten linnojen nimiin perustuvien paikannimien, erityisesti perusosien *-grád*, *-vár*, *-újvár*, *-palota*, *-egyház* avulla. Myös unkarilainen erikoisuus, viikonpäivien nimiin pohjautuva keskiaikainen kylänimitystyyppi, tuli selvitetyksi.

Skandinavian nimistökuva hahmotteli lähinnä *S. Benson*, jonka esitelmä oli nimeltään »Eri asutustyytit nimistöntutkimuksen kuvastimessa». Materiaalina oli Skandinavian nimistöä, Islannin ja Ahvenanmaankin nimillä täydennettynä. Tutkimus kohdistui, kuten Kálmáninkin, eri aikoina käytettyihin perusosiin. Skandinavian keskiajalta periytyvää nimistöä valaisivat *B. Ejderin* esitelmä Skandinavian eteläisten läänien nimistöisestä vuorovaihtuksesta, *B. Jörgensenin* esitelmä Tanskan vanhaan agraariasutukseen liittyvistä nimistä ja *B. Hellelandin* esitelmä Länsi-Norja keskiaikaisista paikannimikantaisista henkilönnimistä.

Parissa Kanadan ja Yhdysvaltain nimiaineksien esittelystä vilahti maininta, että Uudelta mantereelta voi tavata sellaisia-kin rareetteja kuin eksotiseen suomen kieleen pohjautuvia nimiä. *L. Huldén* puolestaan käsittelee esitelmässään amerikkalaisnimiin liittyviä Suomessa esiintyviä

Katsauksia

paikannimiä, *Amerikkoja, Alaskoja, Tuluuteja*, ja niitä koskevia anekdootteja. Keskustelu osoitti vastaavanlaisen nimeämisen tuloksia runsaasti eri maista. Suomea sivusi hiukan *H. Radzinin* alullaan oleva tutkimus paikannimistä, jotka liittyvät venäläisissä lähteissä v. 700—1200 ruotsalaista tarkoitaviin sanoihin »Varingin» ja »Russ». Tekijä lupasi tarjota seuraavassa kongressissa tutkimuksensa tulokset. Latvian Latgolan alueen nimikerrostumia käsittelee *V. Žeps*; hän esitti eri balttilais- ja slaavilaisperäisten nimiryhmien ohella joukon suomensukuisiksi substraateiksi arvelemaan nimiä, esim. *järvi*-nimiä *Audzers, Jodizers, Jyusers, Kaučers, Kastirs, joki*-nimiä *Kapuga, Nurauga, Pelega, Taunoga, oja*-nimiä *Udrōja, Sareja* ym. Loppupäätelmässään hän esitti mm., että läntistä suomensukuista väkeä on asunut kautta koko Latgolan, ja arveli, että alueen monet alkuperältään selvittämättä jääneet nimet saattavat olla suomalaisatusta varhemalta ajalta.

Onomastista eksotiikkaa tarjosivat *J. Daelemanin* esitelmä bantujen erisnimien prefikseistä ja niiden frekvensseistä, *P. E. Raperin* esitelmä hottentottien paikannimistä luonnonmaiseman clolistamisen kuvaajana sekä kolme Japanin paikannimistöä käsittelevää tutkimusta, jotka osoittivat Kaukoidän muinaisen nimeämisen ja nimien käytön sisältävän joukon yhtäläisyyksiä läntisen nimimaailman kanssa mutta toisaalta poikkeavan siitä omalaatuisesti. Yleisteemaan liittymättömistä esitelmistä mainittakoon *B. Pampin* Paikannimien grammatiikkaa -niminen esitelmä, jossa Pamp sovelsi transformatiokieliopin kuvausmalleja ruotsalaisiin erisnimiin, ja uutta sosiolingvivististä tutkimusta edustava *W. van Langendonckin* esitelmä lisänimien funktioista. Vankkaa henkilönnimitutkimusta oli niin ikään *D. Kremerin, R. Bauerin* ja *R. Wimmerin* esitelmäsarja, jossa tuli käsitellyksi lingvivististä sukunimitutkimusta, yleisimpien saksalaisten sukunimien kehityshistoriaa ja levikkiä sekä kutsumanimen ja sukunimen muodostaman rakenteen syntaktista ja semiologista luonnetta.

Kirjallisuudessa esiintyvän nimityksen tutkimus oli jälleen vahvasti edusteilla. Siltä alalta voidaan mainita *H. Biruksen* tutkimus kirjallisten erisnimien typologiasta, *V. Rake-Draviņan* tutkimus erisnimien systeemeistä ja tehtävistä realistisessa romaanissa, *E. M. Rajecin* psykologis-filologinen esitelmä Nathaniel Hawthornen *The Scarlet Letter* -romaanin (suom. Tulipunainen kirjain) henkilönnimistä sekä *W. B. Udosenin* esitelmä T. S. Eliotin käyttämistä naisten nimitystä ja symboleista.

ICOSin kongressien ohjelmistossa uutta edusti *A. Rostvikin* raportti YK:n talous- ja sosiaalineuvoston järjestämästä kansainvälisestä nimityshuoltotyöstä. Raportin herättämä keskustelu osoitti, ettei tämä toiminta ollut kaikille tutkijoille kovinkaan tuttua. Vielä vähemmän tuntui tiedostetun, että yhteiskunta odottaa tutkijoilta palveluja myös käytännön elämän aloilla: tutkimuksia nimityshuollon, -suunnittelun ja -suojelun edistämiseksi.

Kongressin yhteydessä oli vanhan tavan mukaan kirjanäyttely, jonka perinnäisenä tarkoituksena on ollut esitellä edellisen kongressin jälkeen ilmestyneet onomastiset teokset. Kotimaisten kielten tutkimuskeskus oli huolehtinut maamme osuudesta. Suomen ja Ruotsin kirjaosasto olivat näyttelyn laajimmat. Järjestäjien passiivisuus tiedottamisessa oli ilmeisesti aiheuttanut sen, että monista maista ei ollut lähetetty näyttelyyn yhtäkään teosta. Harmillista järjestelyissä oli myös se, ettei esitelmien tiivistelmiä ollut toimitettu osanottajille. Summittaistakaan kokonaiskuvaa kongressin tarjonnasta ei yksi osanottaja näin ollen voi välittää; kongressisielustus jää subjektiivisen ja suppean esitelmävalikoiman varaan.

Kansainvälinen onomastinen komitea prof. *H. Draye* puheenjohtajanaan piti kokouksensa kongressin yhteydessä. Siellä päätettiin muun muassa, että 14. kongressi pidetään loppukesällä 1984 Leipzigiassa. Kongressi keskittyy lähinnä sosio-onomastiikkaan teemanaan väljästi muotoiltu otsikko »Nimi, kieli, yhteiskunta».

Eeva Maria Närhi